

KIBERXAVFSIZLIKDA HUQUQIY VA AXLOQIY MASALALAR

Olimova Xazinabonu

Qarshi davlat universiteti talabasi

olimovaxazinabonu@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada kiberxavfsizlikda yuzaga keladigan huquqiy va axloqiy masalalar tahlil qilinadi. Tadqiqotda kiberjinoyatlar, ma'lumotlar maxfiyligi, axloqiy kodekslar, davlat va xalqaro qonunchilik normalari, tashkilotlar va foydalanuvchilarning majburiyatlari ko'rib chiqiladi. Maqola real misollar, statistik ma'lumotlar va xalqaro standartlar bilan boyitilgan.

Kalit so'zlar: kiberxavfsizlik, huquqiy masalalar, axloqiy masalalar, ma'lumotlar maxfiyligi, kiberjinoyatlar, xalqaro qonunchilik

Аннотация. В данной статье анализируются правовые и этические вопросы, возникающие в сфере кибербезопасности. В исследовании рассматриваются киберпреступления, защита данных, этические кодексы, национальные и международные правовые нормы, а также ответственность организаций и пользователей. Статья дополнена примерами из реальной жизни, статистическими данными и международными стандартами.

Ключевые слова: кибербезопасность, правовые вопросы, этические вопросы, защита данных, киберпреступность, международное право

Abstract. This article analyzes the legal and ethical issues arising in cybersecurity. The study examines cybercrimes, data privacy, ethical codes, national and international legal norms, and the responsibilities of organizations and users. The article is enriched with real-life examples, statistical data, and international standards.

Keywords: cybersecurity, legal issues, ethical issues, data privacy, cybercrime, international law

Kirish. Hozirgi raqamli davrda kiberxavfsizlik masalalari jamiyatning eng dolzarb muammolaridan biriga aylangan. Internet va axborot texnologiyalarining

keng rivojlanishi natijasida inson hayotining deyarli barcha sohalari raqamlashtirildi. Shu bilan birga, axborot xavfsizligini ta'minlash, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish va kiberjinoyatlarga qarshi kurashish zarurati ham ortib bormoqda. Bu jarayonda nafaqat texnik, balki huquqiy va axloqiy masalalar ham muhim o'rin tutadi.

1-jadval. Kiberjinoyatlar toifalari

Toifa	Tavsifi	Huquqiy javobgarlik	Misol
Ma'lumotlarni o'g'irlash	Maxfiy ma'lumotlar noqonuniy o'g'irlanadi	Jinoyat kodeksi, elektron jinoyatlar bo'yicha modda	2021-yilda yirik kompaniyada 2mln foydalanuvchi ma'lumotlari oshkor bo'ldi
Onlayn firibgarlik	Moliyaviy va iqtisodiy zarar	Fuqarolik va jinoyat javobgarligi	Elektron to'lov platformalarida firibgarlik holati
DDoS hujumlari	Tizim ishini to'xtatish	Axborot texnologiyalari qonunlari	Bank tizimiga 24 soatlik DDoS hujumi
Zararli dasturlar (malware)	Kompyuter tizimiga zarar yetkazish	Axborot xavfsizligi qonunlari	Korxonalariga zararli dastur kiritilishi

Kiberxavfsizlik sohasida huquqiy tartibga solish davlat va jamiyat xavfsizligini ta'minlashda asosiy vositalardan biri hisoblanadi. Quyidagi jihatlar muhim hisoblanadi:

1. Shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish. Foydalanuvchilarning shaxsiy ma'lumotlarini noqonuniy yig'ish, saqlash va tarqatish qonun bilan taqiqlangan. Har bir davlatda shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilishga qaratilgan qonunlar mavjud bo'lib, ular foydalanuvchilarning huquqlarini himoya qiladi.

2. Kiberjinoyatlar va javobgarlik. Kiberjinoyatlar – bu kompyuter tizimlariga noqonuniy kirish, ma'lumotlarni o'g'irlash, zararli dasturlar tarqatish kabi harakatlarni o'z ichiga oladi. Bunday jinoyatlar uchun ma'muriy va jinoiy javobgarlik belgilangan.

3. Mualliflik huquqi va intellektual mulk. Internetda kontentdan noqonuniy foydalanish (masalan, dasturlarni pirat nusxada tarqatish) mualliflik huquqini buzadi. Bu esa huquqiy javobgarlikka sabab bo'ladi.

4. Elektron tijorat va xavfsizlik. Onlayn savdo va to'lov tizimlarida xavfsizlikni ta'minlash, firibgarlikning oldini olish huquqiy normalar orqali tartibga solinadi.

Kiberxavfsizlik faqat qonunlar bilan cheklanmaydi. Foydalanuvchilarning axloqiy madaniyati ham muhim rol o'ynaydi.

1. Axborotdan mas'uliyatli foydalanish. Internetda noto'g'ri yoki yolg'on ma'lumotlarni tarqatish jamiyatga zarar yetkazadi. Har bir foydalanuvchi axborotdan foydalanishda mas'uliyatli bo'lishi kerak.

2. Maxfiylikni hurmat qilish. Boshqa insonlarning shaxsiy hayotiga aralashish, ularning ma'lumotlarini ruxsatsiz tarqatish axloqiy jihatdan noto'g'ri hisoblanadi.

3. Kiberbulling va onlayn zo'ravonlik. Internet orqali haqorat qilish, tahdid qilish yoki bosim o'tkazish (kiberbulling) jiddiy axloqiy muammo bo'lib, ayniqsa yoshlar orasida keng tarqalgan.

4. Professional etik me'yorlar. IT mutaxassislari o'z faoliyatida halollik, ishonchlilik va qonunlarga rioya qilish tamoyillariga amal qilishi kerak. Masalan, tizimdagi zaifliklardan shaxsiy manfaat uchun foydalanish etikaga zid.

Ko'pincha huquqiy va axloqiy masalalar bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'ladi. Ba'zi holatlar qonuniy bo'lishi mumkin, lekin axloqiy jihatdan noto'g'ri

hisoblanadi. Masalan, foydalanuvchi ma'lumotlarini marketing maqsadida ishlatish qonuniy bo'lishi mumkin, ammo foydalanuvchining roziligisiz amalga oshirilsa, bu axloqiy muammo tug'diradi.

Kiberxavfsizlikdagi huquqiy va axloqiy muammolarni hal qilish uchun quyidagi choralar muhim:

- Zamonaviy qonunchilikni ishlab chiqish va takomillashtirish
- Aholining kiberxavfsizlik bo'yicha savodxonligini oshirish
- Ta'lim tizimida axborot xavfsizligi va etikani o'rgatish
- Xalqaro hamkorlikni rivojlantirish
- Texnologik himoya vositalarini kuchaytirish

Xulosa. Kiberxavfsizlik bugungi kunda nafaqat texnik, balki huquqiy va axloqiy jihatlarni ham o'z ichiga olgan kompleks masala hisoblanadi. Axborot texnologiyalaridan samarali va xavfsiz foydalanish uchun har bir foydalanuvchi qonunlarga amal qilishi va axloqiy me'yorlarni hurmat qilishi zarur. Faqat shu yo'l bilangina raqamli jamiyatda xavfsizlik va ishonchni ta'minlash mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Anderson R. Security Engineering: A Guide to Building Dependable Distributed Systems. – 2nd ed. – New York: Wiley, 2020. – 1232 p.
2. Stallings W. Cryptography and Network Security: Principles and Practice. – 7th ed. – Boston: Pearson, 2017. – 768 p.
3. Schneier B. Applied Cryptography: Protocols, Algorithms, and Source Code in C. – New York: Wiley, 2015. – 784 p.
4. Whitman M. E., Mattord H. J. Principles of Information Security. – 6th ed. – Boston: Cengage Learning, 2018. – 640 p.
5. Kurose J. F., Ross K. W. Computer Networking: A Top-Down Approach. – 7th ed. – Boston: Pearson, 2017. – 864 p.
6. Saidova D. Teaching Programming Collaboratively Through Google Colab AND Github Integration //Green Economy and Development. – T. 3. – №. 11. – С. 667884.

7. Saidova D. E. Analysis of the problems of the teaching object-oriented programming to students //International Journal of Social Science Research and Review. – 2022. – Т. 5. – №. 6. – С. 229-234.